

EL CASTELL DE VALLMOLL. HISTÒRIA I ARQUITECTURA

PRESENTACIÓ

El municipi de Vallmoll s'engloba actualment dintre de l'anomenat Camp de Tarragona i, concretament, se situa en el sector meridional de la comarca de l'Alt Camp ja limitant amb el Tarragonès.

En conjunt, el terme limita: al nord-est, amb Puigpelat; a l'est, amb Nulles; al sud i sud-est, amb els termes del Morell, dels Garidells i de La Secuita; a l'oest amb els termes del Rourell i de la Masó, i al nord i nord-est, amb la població de Valls. La presència del riu Francolí, junt amb una important xarxa de torrents, han establert en bona part aquests límits municipals.

La Vila del Vallmoll es troba a la dreta del torrent de la Fonollosa (dit també de Vallmoll), i presideix l'agrupament més antic de cases, les despulles del seu castell, mentre que a l'altre extrem de l'antic recinte fortificat, s'alça l'església parroquial de Santa Maria de Vallmoll, edificada entre 1772-76.

El creixement de la població fora del primer recinte de muralles s'ha realitzat, sobretot, al llarg de la carretera de Valls.

EVOLUCIÓ HISTÒRICA

Vallmoll no sorgeix com un assentament fix fins el s. XI. Malgrat tot, sembla que la baronia de Castellví (o Castellvell) posseïa uns certs drets sobre el territori del Camp de Tarragona o, almenys, aquesta conclusió sembla desprendre's del text de Morera entorn als límits de la citada baronia:

“...y seguir directamente a buscar el río Gaià, atravesarlo y venir al rio de

Tarragona (Francof); por occidente, remontando la orilla izquierda del mismo río (sive in rivo de Vallibus), volvía por el castellar de Valls y por la misma plana a encontrar de nuevo el Gaià, y por el norte, se dirigía por Villa Ardida...” (1).

Amb tot, hem de creure que aquest domini sobre el Camp de Tarragona degué ser més de nom que no pas efectiu fins a la caiguda de les zones muntanyoses de Siurana, Serra de Prades i la important plaça de Tortosa (1148), darrers reductes sarraïns de la zona.

Així, doncs, no serà fins a aquests moments (s.XIII) que es començarà la veritable repoblació d'aquestes terres, lliures ja del perill musulmà.

Malauradament, no posseïm una carta de població referida a Vallmoll, però sí que és esmentada a la carta d'Espinavessa del 1155 i, així mateix, en la concessió feta per Guillem de Claramunt, senyor de Tamarit, Guillem Reixach i família, de l'honor dels pobles de la Secuita i dels Pallaresos. I per acabar de confirmar-ho, surt el nom de Vallmoll en el document de la donació feta per Guillem de Claramunt a Arnau i Berenguer Garidells del lloc i terme conegut amb posterioritat amb el nom dels Garidells (2).

Apareixen, en aquests primers moments de reconstrucció dels territoris del Camp (mitjan s.XII), les primeres notícies que ens parlen de l'establiment d'una parròquia al poble. Serà la butlla donada pel Papa Anastasi IV, el 1154, que, en confirmar els béns eclesials de la diòcesi de Tarragona, testimonia l'existència de tot un seguit d'esglésies, a récer de parròquies primitives i també de pobles al seu voltant, entre els quals anomena Vallmoll:

“...eccesiam de Capra, eccesiam St. Petri, et Stes. Crucis de Gaiano, ecclesiam de Vallemolli, eccesiam de Alcouer...”

Guillem V de Castellví, el Jove, senyor de Vallmoll (mort el 1176), el 1167 fou el primer que posseí el territori i la baronia de Vallmoll. Aquest donà, en fer testament el 28 d'abril del 1176, el territori a l'Orde del Temple, fins que no se li retornés una quantitat de diners que aquest els devia.

Veiem aparèixer, en aquest moment, els templers amb interessos al Camp (3), i al cap de pocs anys els hospitalers seran els qui tindran un paper considerable, més que els primers, dintre del desenvolupament històric de Vallmoll.

Dels Castellví, la baronia passà als Montcada, i dels Montcada als Foix. Castó I, comte de Foix i vescomte de Bearn, féu donació al seu oncle, Ramon Folc de Cardona, l'any 1312, del Castell i lloc de Vallmoll. El vescomte va prendre possessió tot seguit davant de Jaume Flix, notari de Vallmoll. Segons l'acta que es conserva (4), el consell, i reunit a l'església de la vila tot el poble, el procurador dels Foix, prenent de la mà el vescomte, l'entrà al castell, i, una vegada fora, tancà i obrí les portes del recinte, i al crit de “Via fora” fou aclamat

el nom de Cardona per dues vegades públicament.

En aquest temps, el fogatge del 1370-80 ens parla de 64 focs a Vallmoll; el posterior cens amb al·lusions a Vallmoll, ja serà del 1553, el qual ens donarà la quantitat de 106 focs.

Els Cardona lliuraren la baronia de Vallmoll als Cervelló (1402), i aquests la vengueren per 20.000 florins al cavaller mallorquí Gregori Burgues, el 16 de novembre del 1408.

Els Burgues mantingueren la baronia fins a primeries del s.XVII, en què, morta Isabel de Pax i Burgues, la succeeix el seu fill, Joan de Boixadors i de Pax, comte de Savallà. L'última Boixadors fou Joana de Boixadors i de Cotoner, a la qual va succeir el seu fill Francesc Xavier Rocabertí de Dameto i Boixadors, comte de Peralada i Savallà, marquès de Bellpuig, marquès d'Anglesola i vescomte de Rocabertí. Mort el seu fill, solter, l'herència passà a Joana Adelaida Rocabertí de Dameto i de Verí, la qual nomenà hereu el seu nebot, Ferran Truyols i Despuig, marquès de la Torre, el qual posseï el títol i l'herència fins el 1922, data en què foren venudes les possessions al vallmollenc Josep Orga, el qual les traspassà, posteriorment, a l'Ajuntament de Vallmoll.

LA COMANDA HOSPITALERA

En parlar dels diferents senyors de Vallmoll, vam assenyalar com Guillem de Castellví, primer senyor de Vallmoll, en el seu testament, lliurava a l'orde del Temple en alou, una peça de terra, en part conreada i en part erma, situada a la ribera esquerra del Francolí, amb el qual limitava per ponent (5).

Al cap de pocs anys, el 1184, trobem una altra orde, la dels Hospitalers de Sant Joan, ja assentats a Vallmoll. Al respecte, diu Joaquim Miret i Sans: "Com començarem els hospitalers a tenir drets i béns en el lloc de Vallmoll no ho sabem. Ja n'hi posseïen en el 1184, perquè diu Morera que l'arquebisbe sostenia un plet amb l'Ordre de l'Hospital sobre el lloc de Vallmoll en el dit any" (6).

Hom podria pensar que el castell podria ésser el lloc d'habitatge dels hospitalers; no fou així, sinó que sempre va pertànyer a una o altra família nobiliar. Es més, podem dir que, molt probablement, aquesta comunitat no s'instal·là ni tan sols en al poble de Vallmoll, sinó que s'allunyà cap a Puigpelat, que en aquells moments pertanyia al terme de Vallmoll. No ens ha d'estranyar aquesta localització de l'orde en aquestes terres que es trobaven més properes a Selma, casal dels hospitalers al Camp de Tarragona, i amb la qual s'acabà ajuntant i formà una sola unitat.

Les relacions que mantingueren els hospitalers amb els senyors, en general, degueren ésser força cordials. Posseïm una carta escrita per Guillem II de Montcada, la qual és datada el maig del 1298, en què ordena al seu batlle de Vallmoll que no molestés, ans ajudés, els hospitalers. El comandador d'aquells moments, Ponç de Benviure, la féu llegir a la plaça del poble davant del notari i, allí mateix, el batlle hagué de revocar tot el que havia fet en contra dels drets de l'Hospital.

Aquest document també ens serveix per ubicar el lloc on aquests vivien. Textualment, diu: "et fos al puig-pelat loc de l'ospital."

En resum, podem dir que la comanda com a tal tingué una vigència de quasi sis-cents anys, des del s. XIII al s. XVIII, tot i que decaigué fortament durant els dos últims segles.

PARRÒQUIA I ESGLÉSIA

Ja vam fer esment de com a la butlla del Papa Anastasi IV, datada el 1154, apareix, per primer cop, una referència a la parròquia de Vallmoll. Sabem que en depenia el lloc de Pontarró, situat al nord del terme de la Secuita, malgrat que políticament estava lligat a aquesta vila. El poble de Bellavista encara apareix com a pertanyent a la parròquia de Vallmoll en el cens del comte de Floridablanca del 1787, mentre que Puigpelat, que fins el s. XVI s'encabia dintre d'aquesta parròquia, en fou separada l'any 1579, en temps de l'arquebisbe D. Antoni Agustín, i l'uní a la d'Alió, encara que jurídicament pertanyia a la Baronia. En el cens del comte de Floridablanca trobem anomenada la parròquia de Puigppelat, a la qual s'afegeix el poble de Torrelles (integrat també a la baronia), que en aquell temps es trobava deshabitada.

Així, doncs, els límits de la parròquia de Vallmoll no tenien res a veure amb els de la baronia.

L'actual església de Vallmoll fou projectada per Joan Antoni Rovira l'any 1772. Es bastí damunt d'una de més antiga, situada al mateix lloc, dedicada, com l'actual, l'Assumpció de la Verge Maria.

En parlar de les muralles, ens estendrem en la possibilitat d'un canvi de lloc efectuat per part de l'edifici de l'església (des de terrenys propers al castell) a un altre totalment oposat, mentre que les construccions del poble anirien omplint el buit deixat per ambdós. Aquesta alteració es degué produir abans del s. XV.

Documentalment, trobem que els barons comencen a ser enterrats a l'església a partir del canvi dinàstic Cervelló-Burgues. En el testament de Gregori Burgues, donat el 30 de juliol del 1425, escull sepultura a la capella de

Sta. Llúcia, al costat de l'altar Major, en el mateix lloc on reposaven els seus fills ja morts (8). Així mateix, el seu fill Ramon Burgues, en el seu testament, donat el 3 de febrer del 1430, també manà que l'enterressin a l'església parroquial de Vallmoll. D'aquí passem a l'any 1606, al testament de Bernat de Boixadors i d'Erill, casat amb Isabel de Po i Burgues, que escull sepultura a la capella del Sant Crucifix de l'església de Vallmoll. La seva dona també féu la mateixa opció, segons el seu testament del 10 de desembre del 1615. Anys més tard, el fill d'ambdós, Joan Boixadors i de Pax, fou enterrat junt amb els seus pares (9).

Veiem, doncs, que l'època dels Burgues és la més interessant pel que fa als vincles entre els senyors barons i Vallmoll. No sols els trobem enterrats al poble, sinó que, com detallarem en el seu moment, viuen al castell, on realitzaran tot un seguit d'obres constructives. Amb l'entrada dels Boixadors, s'aniran allunyant del poble, i amb els Rocabertí ja els trobem freqüentment residint a Mallorca.

LES MURALLES

Vallmoll estigué fortificat a l'entorn del castell i de l'església. Aquestes muralles es van bastir a les primeries del s. XIII, ja que a Guillem de Castellví, se li havien fet donacions entre el Gaià i Vallmoll, a condició que la població pogués acollir-se dintre de llurs murs. Posteriorment, les muralles es referen en diverses ocasions crítiques de perills (1432, 1433 i durant l'època de les carlinades del s. XIX).

El cercle muntanyós en què es constitueix el castell, fou la primera defensa natural. A redós seu, la muralla baixava per l'actual carrer de Sant Miquel, en direcció cap al Portal de la Creu, on hi havia una de les entrades de la vila. La muralla seguia pel carrer de l'Església, i incloïa tot aquest edifici. D'aquí passava pel centre de la Plaça de l'Ajuntament, i lligava, mitjançant un segon portal, amb l'actual edifici de la vila. Passava per l'actual carrer de la Muralla i per part de la carretera, fins a la costa de mossèn Llop, on trencava cap a l'esquerra, fins a trobar un tercer portal, l'actual carrer de la Unió. A partir d'aquí, tirava pel dret fins a trobar altra vegada, el castell.

Les muralles presenten un gruix que oscil·la entre un metre a dos, i estan formades (en els punts conservats) per pedra i argamassa. A la resta conservada a la costa de Mossèn Llop, encara es conserven algunes espitlleres per a ballesta.

La muralla tingué vigència fins a finals del s. XVIII, ja que durant el s. XIX, amb l'augment demogràfic, s'enderrocaren les parets i s'obriren noves vies.

Dels tres portals d'entrada que hem mencionat, l'únic conservat és l'arc del Portal de la Creu, de mig punt, el qual conserva encara els forats per empostissar la porta d'entrada. L'arc de la plaça Major s'enderrocà els anys 1909-10. I el tercer, conegut pel nom d'Abelló, es degué **enderrocar** pels volts del 1869, temps, aquest, en què ja amenaçava ruïna.

Sobre les diferents restauracions que es realitzaren per a la conservació dels murs, destaquem la del 1432, en què Alfons el Magnànim disposà que l'aleshores baró de Vallmoll, Gregori Burgues, atenenent els serveis que aquest havia realitzat per al rei, pogués establir, durant deu anys, impostos, tant al poble com als altres llocs compresos dintre de la baronia, a fi de reparar tant les muralles com el castell.

Observant la configuració i el dibuix del recinte emmurallat, ens adonem d'una certa irregularitat en el seu traç. Un cert afegit sembla endevinar-se. Es tracta de la disposició de l'església. El violent sortint que sofreix el pany de muralla, en arribar a aquest edifici és un xic sospitos. Sembla gairebé com si s'hi hagués afegit una vegada ja bastit el mur. Podríem deduir que aquesta ubicació, un bon tros anòmala, de l'església, devia venir donada per un hipotètic trasllat d'aquesta des del seu primitiu emplaçament (al costat del castell i, concretament, a peus d'aquest). El fet que devia motivar aquest canvi, no ho el sabem.

També podem observar (sobretot en el plànol realitzat pel francès Beaulieu l'any 1646), que s'estén un camí que va envoltant exteriorment tot el poble. Aquest camí, part del qual encara es conserva amb el nom de "Camí del castell", sembla molt antic, i enllaça amb l'antic camí de Vallmoll a Valls. Estava tot ben empedrat, i circumval·lava tot el recinte emmurallat fins a unir-se amb els antics camins de Vallmoll a Puigpelat. Tot plegat ens ofereix un camí de circumval·lació fora de la vila, al qual s'abocaven els principals camins antics de pas. La seva finalitat, potser l'hem d'anar a cercar en el fet d'evitar l'entrada dintre del recinte emmurallat i evitar pagar els drets senyorials (teloneum, passatge, herbatge...), i, al mateix temps, recollia tots els diferents camins de pas fins a portar-los a les diferents entrades de la vila.

EL CASTELL

En parlar del castell de Vallmoll, hem d'assenyalar, en primer lloc, el seu origen de castell de repoblació alçat a l'abric de la tasca colonitzadora portada a terme per l'arquebisbe de Tarragona i la família dels Aguiló. El caràcter del castell-palau que ofereix, és un fet que s'esdevé dintre d'un llarg període de temps en el qual veurem com l'edifici es va transformant i ampliant, i adquireix la fisonomia que actualment presenta.

El nucli original, i per tant més antic de la construcció, és la gran torre de la part Nord-Oest. L'edifici és quasi bé quadrat, amb unes mesures exteriors de 9 x 10 metres i amb un gruix de parets d'un metre. L'estança es cobreix, a la planta baixa, amb volta (avui arrebossada) mentre que, als pisos més alts, el sostre s'aparella mitjançant la utilització de la fusta. Així mateix, la fàbrica de la pedra emprada en aquest punt, així com de part de la paret exterior que s'estén a l'Oest, podem considerar-la de bona factura, si la comparem amb la resta dels murs.

Malgrat l'encofrat que presenta, podem veure un tipus constructiu executat a partir de filades de carreuó lligades amb argamassa, amb els cantons fets utilitzant pedra treballada.

L'obra sense ser gaire perfecta, és la més ben cuidada de tota l'edificació. Presenta unes filades horitzontals força identificables, amb una pedra que si bé en cap moment no se'ns mostra ben esquarterada (excepció feta de les cantonades), sí que tendeix a una certa regularització.

L'interior de la cambra, utilitzada com a celler, presenta un triple paviment: un, més antic, fet de pedra; sobreposat a aquest, un de tova; i damunt, un altre, modern, fet de ciment.

La primitiva entrada a aquesta torre és desconeguda per culpa de les importants reformes portades a cap durant tota l'edificació a el s. XVI. Actualment, s'hi entra per la planta baixa, i s'ha de passar una altra estança feta servir per als cups. Aquesta darrera estança presenta un arc rebaixat reforçat amb ciment, cosa que denota restauracions o alteracions, i no es conserva el sostre.

A la dreta de l'habitació, se n'obre una altra, possiblement una quadra; mentre que, al costat esquerre, els murs es troben molt reduïts i malmesos. Sembla, però, que s'hi configuraven dues estances més.

A la zona del celler, als cups i a la quadra, s'hi entrava per mitjà d'una entrada bastant original, basada en un arc de mig punt, el qual es redueix a l'altura de l'arrencament de l'arc. Podríem dir que es troba a mig camí de l'arc de ferradura, i deu formar part de les reformes del s. XVI.

Dóna, aquesta entrada, a una estança que funciona com a rebedor. Per aquesta, se surt al pati d'armes del castell traspasant una porta que s'hi féu tot utilitzant un arc conopial amb primes mitges columnes adossades als laterals. I, també, podem sortir, traspasant l'habitació i un arc escarser, al terraplè del darrera. Dues habitacions de la part Est, que si bé actualment es troben ensulsiades, encara presenten els arrencaments. Així mateix, hom pot veure com la volta era recoberta per un terra format per petites llosetes en reticulat.

La part posterior del castell, avui pràcticament parcel·lada, era formada per

un terraplè, inclòs dins de la muralla, que portava a una torratxa de vigilància. Una altra torratxa, de la qual encara en queden restes, s'assentava al Nord, mentre que la primera s'ubicava a l'est formant una línia de guaita de direcció Nord-Est, zona, aquesta, abrupta i d'una major desnivell del sòl.

A l'Oest, separada de tot aquest recinte, trobem una altra torre, de mesures més reduïdes (4 x 7 metres), adaptada a la configuració del terreny. La trobem desnivellada en uns 12 centímetres respecte a l'horitzontal. El treball de pedra, exceptuant els cantons, és bastant pobre. Mamposteria de grans pedres combinada amb còdols i molt de morter. A 2,15 metres d'alçada, s'allarga una comissa d'una amplada de 15 centímetres, la que sobresurt del pany del mur també té uns 15 centímetres.

Els angles, com en tot castell, es reforcen amb carreus de pedra calcària de mesures variables. Aquests es col·loquen en el mur amb el suport de pedres menudes, treballades a manera de llesques, que serveixen, junt amb l'argamassa, per faltar un carreu amb l'altre. Aquesta és la configuració que ens presenta la part Oest de la paret de la torre, mentre que en la del Sud-Oest aquestes falques no existeixen, i queda només el morter com a aglutinant.

A la planta baixa de la torre, s'hi accedeix mitjançant una reduïda entrada. A l'habitació, s'hi aprecia un forat realitzat al paviment que es devia fer servir com a sitja o dipòsit.

Al lateral del pati d'armes, es trobava la cisterna del castell, aprofitada encara avui per a l'ús del poble.

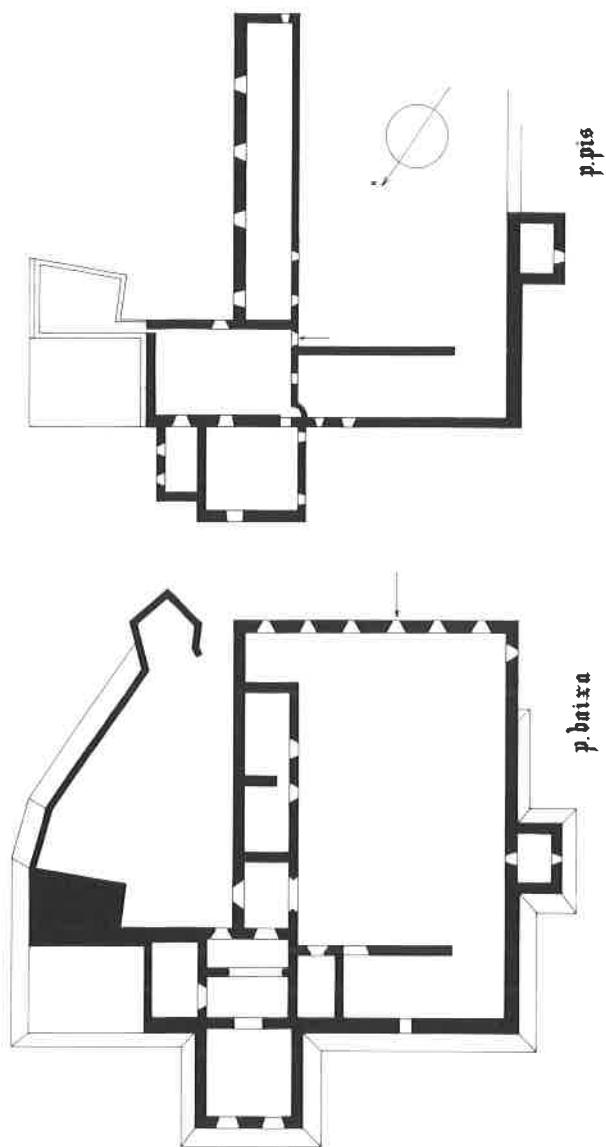
En direcció SE, es bastí, al s. XVI, l'actual façana del castell (encara que en aquells moments no devia fer aquesta funció), la qual és renaixentista.

És composta d'un basament de 112 centímetres d'alçada, format de pedres, poc desbastades, allargassades i tendint a formar línies horitzontals mesclades amb còdols i argamassa.

Damunt d'aquest basament, paret de mamposteria, afermada als angles, amb grans pedres polimentades i de factura més cuidada que les que fins ara hem assenyalat, i presenta un encoixinat a les parts altes; així mateix, aquests carreus són més amples i alts que les pedres cantoneres de la resta de l'edifici (d'un terme mig que oscil·lava en els 27 centímetres x 25 centímetres, ara ens trobem amb unes mides de 32 centímetres x 75 centímetres).

Ofereix, la façana, sis finestres rectangulars, construïdes en carreus encoixinats. Les finestres s'allarguen cap als laterals de la paret, on es mostren dues finestres més amb les mateixes característiques. Donaven, aquestes obertures (malgrat que res no en resti) a habitacions o dependències que empalmaven amb les restes dels murs ja coneguts de l'edificació del castell i, així mateix, a les que corrien davant de la torre de l'oest, segons es desprèn de l'observació

castell de valimoll e.1:200

del plànol del francès Beaulieu (1646).

La construcció d'aquesta ala del castell, l'hem de situar en temps de la dinastia baronial dels Burgues, època en què els vincles entre els barons i el poble de Vallmoll foren intensos. Els Burgues viuen al castell i s'enterren a l'església parroquial i, a més, en diferents moments obtingueren del rei beneficis per a restaurar tant les muralles com el castell.

L'autoria de l'obra encara ens és incerta, però Cèsar Martinell, que l'any 1914 va realitzar els plànols, les fotografies i l'estudi del castell per al Servei de Catalogació de Monuments de l'Institut d'Estudis Catalans, creia que fou en Pere Blai, i per tant, l'obra devia ser del s. XVI. Així mateix, d'aquest segle sabem que Pere Blai estava residint a Vallmoll juntament amb el seu germà Joan.

Més o menys centrada al mig, s'obre l'actual porta d'entrada al castell, la qual és totalment postissa. No és aquesta l'entrada primitiva, la qual es devia situar més cap al Nord.

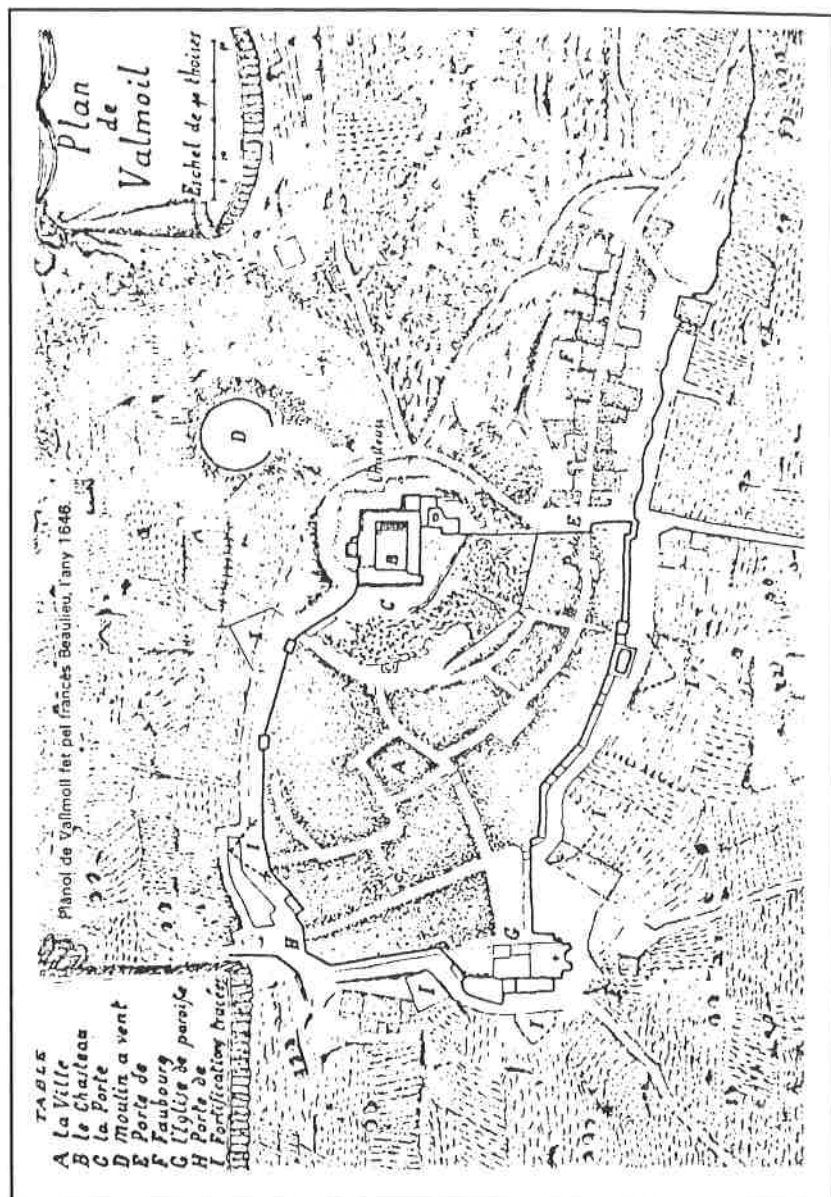
Es pujava al primer pis del castell per una escalinata (avui desapareguda) que donava a una porta feta amb un arc de mig punt amb grans dovelles de pedra blanca, en contrast amb amb la paret de mamposteria (avui situada a l'entrada de la casa de la vila).

El terra d'aquest primer pis, com ja hem assenyalat anteriorment, era format de petites lloses en reticulat. La cobertura es féu a base de bigues de fustes entrellaçades. Sobre una sèrie de mènsules recolzades als laterals de la paret, es col·locaven els cabirons de forma paral·lela, i damunt d'aquests, uns altres de transversals que anaven conformant el sostre.

Aquesta modalitat constructiva, restes de la qual encara es poden apreciar, intentava reduir l'índex d'humitat i, per tant, de podriment de la fusta, i evita així el contacte directe de la pedra amb l'enfustat de la coberta.

Tota la primera planta del castell es destinà a residència dels senyors, i presentava un seguit de sales i habitacions. Així mateix, s'annexionà un afegitó, situat al Nord, arrambat a la gran torre, el qual es féu servir com a oratori. La configuració d'aquesta dependència és clara, si es té en compte que se sustentava damunt de pilars i arcades, entre els quals corre el talús del castell.

La comunicació entre el primer pis i els dos més alts no la sabem. Tan sols es pot apreciar el traç dels graons d'una escala de caragol, la qual sortint del primer pis, al costat de la torre, portava al terrat d'aquesta, on es construïren una sèrie de merlets. És, per tant, una escala eminentment de servei, la qual portava a un lloc de vigilància, el més enlairat i més important del castell. Juntament amb aquest, altres punts estratègics són la torre de la part Oest (possiblement amb tres pisos d'alçada) i la torratxa de la zona Nord, que sembla perllongar-

Plànol de Vallmoll realitzat pel francès Beaulieu l'any 1646.

quadres i al celler, i ha esdevingut sala de festes o corral per al ramat.

Després de la venda feta l'any 1922 pel Marquès de la Torre, hereu de la baronia, a Josep Orga i Teresa Serra, passà definitivament, l'11 de febrer de 1942, a mans de l'ajuntament.

Actualment, han desaparegut del castell quasi tots els motius d'ornamentació, i l'escalinata que portava al primer pis; s'han obert entrades al castell postisses i que van necessitar el trencament dels seus murs. L'any 1951, una porta interior del castell es col·locà a l'entrada de l'actual Ajuntament.

En conjunt, el castell de Vallmoll presentava una planta baixa i tres pisos més alts; el primer i el segon pràcticament amb la mateixa estructura, mentre que el tercer era una mica més baixa de sostre.

La cobertura es realitza, a la planta baixa, mitjançant la utilització de la volta, mentre que els altres pisos presenten un sostre de fusta.

El talús és un afegit posterior a la construcció principal, a la qual se sobreposa. Les circumstàncies que portaren a la necessitat d'afermar els murs del castell degué ser un potencial perill d'ensorrament, motivat per unes obres de reforma que debilitaren ostensiblement els vells murs.

Aquestes obres de remodelació important de la fisonomia del castell degueren ser dirigides pel mestre d'obres renaixentista, Pere Blai, en el s. XVI, tal i com creu Cèsar Martinell, cosa que corrobora la documentació sobre la seva estança a Vallmoll que es conserva.

Hom deia (13) que el castell conservava un ressò claríssim que repetia les quatre últimes síl·labes de les paraules. Avui poc en queda, d'aquesta ressonància. L'interior del recinte amenaça un perill proper. Runes i herbes ho envaeixen tot.

Aquest niu de coloms en què s'ha transformat el castell de Vallmoll, té el ressò defallit i decaigut, a poc a poc silencios.

NOTES

* Agraeixo l'ajut del Sr. Antoni Gavalda i Torrents en la preparació d'aquest estudi.

(1) MORERA I LLAURADÓ, Emili: "Tarragona Cristiana". Tarragona, 1897-99.

(2) "...a circio in ipsa serra de Vallemolli..."

"...et occidente per ripam Francolini vadit usque ad torrentem Vallemolli, a circio afrontat in torrente Vallemolli..."

(3) SANS I TRAVÉ: Josep M.: El Rourell, una preceptoria del Temple al Camp de Tarragona". Boletín Arqueológico. Miscel.lània S. Vilaseca. Frasc. 133-40. Anys 1976-77. Pàg. 133-201

(4) SALVA, Jaime, Marqués de la torre: "La Baronia de Vallmoll". Butlletí de la societat Arqueològica Luliana. Palma de Mallorca, 1979. Pàg. 141.

(5) "Ego Guillelmus de Castros vetulo... Concedenciam (9) atque dimito Milicie Templi dominicatura mea de Valmol ab honore Poncii de Fenoiar inferius sicut aque discurrunt usque in flumen de Franculino cumipsis mulnariis.

...Quod si fratres milicie sicut superius dixi hoc adimplere moluerint filius meus Guillelmus habeat predictam domicaturam del Valmol."

(6) MIRET I SANS, Joaquim: les Cases de Templers i Hospitalers en Catalunya". Barcelona, 1910.

(7) Blanc, Josep:...

(8) SALVÀ, Jaime:... pàg. 143

(9) "Bernat de Boxadors,... fill lilegitim y natural del molt noble senyor Don Joan Olim de Boixadors, Sr. dels Castells, lochs y termens de Robio, Miralcamp y altres locs en lo dit principat de Cathalunya, y de la Sra. Dona Marquesa de Boixadors y de Erill elegí sepultura en la esglesia parrochial de la Vila de Vallmoll, dins la capella del Sant Crusifici, construïda al costat de l'altar major de la dita esglesia..."

"Isabel de Burgues i de Pachs, ... Sra. de la Vila y baronia de Vallmoll en lo camps de Tarragona;... filla de Pere de Pachs, donzell, en la ciutat de Mallorca domiciliat, i de la Sra. Caterina Burgues, tots difunts. Escollí sepultura en la església parroquial de la Assumptio de Ntra. Sra. de la Vila de Vallmoll en lo vas carner que tenim intenció de fer dins la capella de Sant Crucifici... construïda al costat del altar major de dita Iglesia en la qual los cossos de dits pares nostres estan sepultats."

(10) El Nomenclator de pobles i poblats de Catalunya, 2na. Edició. Barcelona-1964. Diu que les ruïnes del castell de Vallmoll pertanyen al s.XIII.

(11) FLUVIÀ, A; CATALÀ, P; BRASÓ, M: op. cit. pàg. 574

(12) SALVÀ, J, marquès de la Torre: op. cit. pàg. 148

(13) PUJOL, AMADEU, Pvre: "Monografia de Vallmoll. Llibreria Religiosa-1922 pàg.25

BIBLIOGRAFIA

- GAVALDÀ I TORRENTS, Antoni: "El Llibre de Vallmoll". Institut

d'Estudis Vallencs. Estudis Comarcals/1. Valls-1983.

Obra essencial per al coneixement de l'evolució històrica i econòmica de la vila.

- SALVÀ, Jaime i Marqués de la Torre: "La Baronia de Vallmoll". Butlletí de la societat Arqueològica Luliana. Palma de Mallorca, 1979

Aporta documents inèdits dels arxius que aquest noble, com a descendent dels barons de Vallmoll, guarda de forma privada.

- FLUVIÀ, Armand; CATALÀ, PERE I BRASÓ, Miquel: "Els castells catalans". Rafael Dalmau. Barcelona-1975

Rucull interessant informació històrica lligada a l'evolució del castell.

- MIRET I SANS, Joaquim; "Les cases de templers y hospitalers en Catalunya". Barcelona, 1910

Recull notícies sobre la comanda hospitalera de Vallmoll.